

Mūsdienu sabiedrības atspulgs Purviša balvas nominantu darbos

Signe Grūbe¹, Austra Celmiņa-Keirāne²

¹ Rīgas Stradiņa universitātes doktorantūra, Latvija

² Latvijas Universitāte, Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Ievads. Mākslas darbs atspoguļo katra konkrēta mākslinieka subjektīvo dzīves skatījumu, tomēr caur to varam ielūkoties arī katra aplūkojamā perioda mākslā, kur saskatāma laikmeta elpa, sabiedrības paražas un centieni, elki un politiskā konjunktūra, zinātnes, kultūras, modes un citas sociālas parādības. Vizuālā materiāla analīze var būt nozīmīga pētniecības dimensija gan personiskās, gan kolektīvās identitātes izziņāšanai.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir identificēt, ko par mūsdienu sabiedrību, izmantojot vizuālās pētniecības metodes, atklāj mākslinieku radīti un mākslas kritiķu atlasīti vizuālie mākslas darbi. Tā kā 2008. gadā Purviša balva Latvijā tika iedibināta, lai “regulāri un sistemātiski apzinātu aktuālos notikumus un novērtētu izcilāko sasniegumu Latvijas profesionālajā vizuālajā mākslā”, tad šīs balvas nominantu darbi ir visatbilstošākais avots darba mērķa sasniegšanai.

Pētījumā ir analizēti trīs Purviša balvu nominantu (2009, 2011, 2013) darbi, jo tieši visu nominantu (ne tikai astoņu katras balvas kandidātu) darbu kopums ir unikāls pēdējo sešu gadu Latvijas vizuālās mākslas dzīves notikumu apkopojums. Tas ir daudzpusīgs pētniecības avots ne tikai mākslas vēsturniekiem, bet arī sociālo zinātņu pārstāvjiem.

Vizuālā tēlainība tiek konstruēta, izmantojot dažādas pieejas, tehnoloģijas un zināšanas. Saskaņā ar Džilianas Rozas (*Gillian Rose*) metožu klasifikāciju, vizuālā attēla interpretāciju nosaka trīs iespējamās analīzes pozīcijas, kuras ietekmē attēla nozīmes veidošanos: 1) produkcija – kā attēls tiek veidots; 2) attēls kā patstāvīga vienība – kā attēls izskatās; un 3) auditorija – kā attēlu redz skatītājs. Vienlaicīgi katru analīzes pozīciju ietekmē trīs analīzes kategorijas, kuras nosaka attēla kritisko interpretāciju, t. i., tehnika, kurā attēls tiek veidots; attēla kompozīcija un sociālā vide, kas attiecas uz sociāliem, politiskiem, ekonomiskiem un institucionāliem paradumiem un saiknēm, kas veido, piepilda un interpretē attēlu. Darba tēmas ietvaros visatbilstošākā ir vizuālā mākslas darba kompozīcijas analīze, kas piedāvā attēla kompozīcijas elementu (telpiskās organizācijas, gaismas, krāsas, ritma u. c.) un satura interpretāciju. Vienlaicīgi, lai pētījums nekoncentrētos tikai mākslas darba unikalitātes apzināšanā, šo metodi iesaka kombinēt ar citām metodēm vai koncentrēties uz noteiktu kompozīcijas analīzes aspektu, piemēram, izmantot satura un formas detalizētāku interpretāciju sociālās telpas ietvaros.

Secinājumi. Vizuālās metodes palīdz novērtēt dažādas sociālās identitātes formas, piedāvājot ar vizuālās analīzes starpniecību atklāt tulkojumus, kuri konkrētai sabiedrībai liekas nozīmīgi. Mākslas darbos ir vērojams formas un satura nošķirums, liekot uzsvāru uz vienu no tiem. Darbā uzskatāmi parādīts, kā, izmantojot atšķirīgus izpausmes veidus, mākslinieki savos darbos reflektē gan personiskas, gan sabiedriski būtiskas tēmas un notikumus.